

BIBLIJSKI MOTIVI NA FRESKAMA U ĐAKOVAČKOJ KATEDRALI (18)

13. ŽENE PRED ISUSOVIM PRAZNYM GROBOM (Alexander-Maximilian Seitz, 1875.)

Događaj nadnaravnoga reda

U logičkom i kronološkom nizu katedralnih fresaka, poslije oplakivanja njegove smrti, dolazi veledogađaj uskrsnuća. Najveličanstveniji događaj i temeljac kršćanske vjere i nade. Događaj nadnaravnog reda. U ovozemaljskom životu nema ničega što bi se s tim moglo usporediti. Upravo zato nemoguće je opisati događaj uskrsnuća, čas kad Isus ustaje od mrtvih, jer nema takvih riječi. I sami evanđelisti se služe običnim, slikovitim riječima kao što su potres, zasljepljujuća svjetlost, pojava »anđela Gospodnjega«. Nisu mogli opisati sam događaj, već nas izvještavaju o događajima (ukazanjima) - novim i zapanjujućim - koji su slijedili nakon uskrsnuća. Uočimo, dakle, kad smo pred činjenicom Kristova uskrsnuća, onda svi zemaljski načini izražavanja mogu pružiti tek neku predodžbu, jer je sama stvarnost na koju se primjenjuju neizreciva! I, kao što je Kristovo uskrsnuće neizrecivo riječima, tako ga ne može adekvatno predočiti ni slikarsko umijeće.

Likovni pokušaji

Nije stoga začudno da ranokršćanska umjetnost ni ne pokušava likovno prikazati Kristovo uskrsnuće. Umjesto toga podsjeća na događaj prikazujući prazan križ s Kristovim monogramom okruženim lovorovim vijencem, znakom Kristove pobjede nad smrću. Ponekad se, kao predlika i aluzija na Kristovo uskrsnuće, prikazuje Isusovo čudo Lazarova uskrisenja ili starozavjetni likovi Danijela, Jone, Noe, koji su Božjim čudesnim zahvatom izbačeni od smrti. Ni bizantska kršćanska umjetnost prvih stoljeća ne prikazuje Kristovo uskrsnuće.

Povijesno gledano, slikari srednjega vijeka prikazuju uskrsnuće u tri verzije: ponajprije kao pobjedu nad vlašću smrti i đavla. Pritom je često prikazan Kristov pobjednički silazak u limb (»predpakao«), odakle on spašava starozavjetne pravednike, sve koji ga ondje - na čelu s Adamom i Evom - očekuju od početka svijeta. Ponegdje ih Krist izvodi za ruku. Tako su naglašavani veliki plodovi Kristove muke, smrti i uskrsnuća, a to su pobjeda nad grijehom, uzročnikom smrti. Kristov lik je u mandorli i ponajčešće drži pobjednički stijeg (zastavu) na kojoj je crveni križ. Ovakav se prikaz u mnogome oslanja na apokrifno Nikodemovo evanđelje. U drugoj verziji uskrsnuli Krist izlazi iz groba koji je isklesan u stijeni i ponekad slični kamenom sarkofagu. Poklopac ili kamen s groba su odmaknuti, a Krist u stojećem stavu, s jednom nogu na rubu sarkofaga; kod groba su pozaspali vojnici i budni anđeli. I ovdje Krist nosi štap koji završava križem ili pobjedničku zastavicu. Vidljive rane na rukama, nogama i prsima žele naglasiti njegov identitet s Raspetim. Taj slikarski tip je i odraz tada vrlo proširenih scenskih prikazivanja uskrsnog otajstva.

U trećoj verziji likovnog prikazivanja uskrsnog događaja nema vidljive prisutnosti Uskrsnuloća, već su pred otvorenim i praznim grobom tri žene, prve svjedokinje uskrsnuća i zapravo Isusove učenice, koje su, prema tadašnjem običaju, došle pomazati mrtvo tijelo Kristovo. One pred otvorenim grobom susreću Božjeg glasnika - anđela i slušaju njegovu poruku. Upravo je taj motiv na katedralnoj fresci.

Evandeoska podloga

Prikaz sa ženama, »trima Marijama« u središtu, ima prije svega temelj u evanđelju. Spominju ih sva četvorica evanđelista. Matej navodi: »Po suboti, u osvit prvoga dana u tjednu, dođe Marija Magdalena i druga Marija pogledati grob. I gle, nastala veliki potres, jer anđeo Gospo-

dnji siđe s neba, pristupi, otkotrlja kamen i sjede na nj. Lice mu bijaše kao munja, a odjeća bijela kao snijeg. Od straha pred njim zadrhtaše stražari i obamriješe. A anđeo progovori ženama: »Vi se ne bojte! Ta znam: Isusa Raspetoga tražite! Nije ovdje! Uskrsnu kako reče. Hajde, vidite mjesto gdje je ležao, pa pođite žurno i javite njegovim učenicima da uskrsnu od mrtvih...« (Mt 28,1-7).

Evangelist Marko dopunjava Mateja i kaže »Kad prođe subota, Marija Magdalena i Marija Jakovljeva i (Marija) Saloma kupiše miomirisa da odu pomazati Isusa... I razgovarahu među sobom: »Tko će nam otkotrljati kamen s vrata grobnih?« Pogledaju, a ono kamen otkotrljan... I ušavši u grob, ugledaju mladića zaogrnutu bijelom haljinom gdje sjedi zdesna...« (Mk 16, 1-5). U njihovim izvještajima vidimo i neke razlike: Matej spominje dvije žene, Marko tri. Matej govori o anđelu, Marko o mladiću, a Luka o »dva čovjeka u blistavoj odjeći« (Lk 24,4). Sam događaj je bio zbunjujući, i, kako već spomenusmo, neopisiv. A i pisci se, očito bilježeći to mnogo kasnije, nisu služili istom predajom.

Seitzov prikaz

Ovo djelo Seitza oca ima dvije karakteristike: slojevito je i popraćeno mnogim detaljima. U prvom planu su »tri Marije«. Došavši tik pred grob isklesan u stijeni, dvostruko su začuđene i ustrašene: grob je otvoren, a anđeo koji sjedi na kamenu ispružio je ruku prema grobnom otvoru i objavljuje im što se dogodilo. Drugi sloj slike je odmaknut u pozadinu i manje uočljiv. Tu su naznačena dva događaja koja su prethodila Isusovoj smrti, ukopu i uskrsnuću. Zdesna, na stjenovitom brežuljku, stoje tri križa s kojih su skinuta mrtva tijela Isusa i dvojice, s njim raspetih, razbojnika. Na Isusovu križu još su naslonjene ljestve, a uokolo su osobe koje su sudjelovale u skidanju s križa i ukopu. Slijeva, iza triju žena, uočavamo susret Uskrsloga s Marijom Magdalenom u vrtu. Isus je sa stijegom u ljevici, blago je pružio ruku nad Marijom, koja pred njim kleči raširenih ruku. Događaj je zapisao evangelist Ivan, a u likovnoj umjetnosti je poznat pod naslovom »Noli me tangere!« (Nemoj me dodirivati!). Od pojedinosti u otvorenom grobu uočljivi su »povoji« kojima je bilo obavijeno Isusovo tijelo i »ubrus« stavljen na vazu ili posudu od pomasti. Pred grobom, na kamenu, ostavljeni su znakovi Isusove muke: trnova kruna i čavli. Slikar je na licima osoba uočljivo izrazio dva raspoloženja: zbunjenost i čuđenje žena s jedne i vedru smirenost anđela s druge strane.

Antun Jarm